

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра туристичного та готельно-ресторанного бізнесу

Допущено до захисту  
Завідувач кафедри к.е.н., доцент  
Давиденко І.В. ( )  
« » травня 2019 р.

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА**  
**на здобуття освітнього ступеня бакалавр**  
зі спеціальності 242 «Туризм»  
за освітньою програмою «Туризм»

на тему: «ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ  
В УКРАЇНІ»

**Виконавець**

студент 4 курсу 10 групи ЦЗФН  
Свистун Кирило Сергійович

\_\_\_\_\_  
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

**Науковий керівник**

к.е.н., доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

Давиденко Ірина Володимирівна

\_\_\_\_\_  
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

**Одеса 2019**

## ЗМІСТ

<b>ВСТУП.....</b>	<b>3</b>
<b>РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ЕКОТУРИЗМУ.....</b>	<b>7</b>
1.1. Сутність та визначення терміну «екотуризм».....	7
1.2. Організаційні аспекти здійснення екотуристичної діяльності .....	11
1.3. Міжнародний досвід розвитку екотуризму.....	20
<b>РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ЕКОТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....</b>	<b>28</b>
2.1. Оцінка природно-ресурсного потенціалу для розвитку екотуризму....	28
2.2. Аналіз кон'юнктури туристичного ринку в Україні.....	38
2.3 Аналіз показників розвитку туристичної галузі в частині надання послуг екотуризму.....	46
<b>РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....</b>	<b>60</b>
3.1. Приоритетні напрями розвитку екотуризму.....	63
3.2. Розробка екотуристичного маршруту «Заповідне узбережжя Одещини» .....	73
<b>ВИСНОВКИ.....</b>	<b>69</b>
<b>Список використаних джерел.....</b>	<b>76</b>

## ВСТУП

**Актуальність теми.** Туризм останніми роками становить не лише основу соціально-економічних змін держави, але й стає привабливим варіантом її економічного розвитку. Щорічне зростання туристичних потоків забезпечує розвиток економіки, а світові тенденції вказують на зростання його ролі на як національному, так і світовому рівнях.

Оскільки туристична сфера є важливим фактором розвитку країни, то необхідність розвитку стійкого туризму також стала основною занепокоєння. Намагання прискорити розвиток туристичної сфери та перетворити її у високоефективну сферу економіки, що здатна швидко інтегруватися до світових процесів, неминуче призводить і до негативних наслідків. Причинами цього можна вважати нерівномірний розподіл туристів у місцях атракцій, що спричинює перевантаження одних територій та зменшення чисельності у інших. Туризм є явищем синергетичним та мультиплікативним, тобто примножує ефект у суміжних сферах. Попри створення додаткових робочих місць, покращення доходів як суб'єктів туристичної діяльності, так і доходів регіону, країни, а також розвитку дестинації, він неминуче впливає і на екологію території.

Отже, розвиток туризму, особливо масового, окрім позитивного впливу має ряд негативних наслідків, які можна подолати шляхом раціонального використання як природних, так і культурних, соціальних, економічних ресурсів. Необхідність формування екологічної, соціальної та економічної свідомості як у туристів, так і в усіх зацікавлених у туристичній діяльності суб'єктів мають стати базовими вимогами щодо практичної організації туризму. Тобто актуальність запровадження принципів сталого розвитку не викликає сумнівів, а використання кращих європейських практик дозволить не лише впровадити позитивні приклади, але й уникнути можливих негативних наслідків та проблем.

Основна ідея екологічного туризму – це перш за все турбота про навколишнє природне середовище, яку використовують в туристичних цілях в поєднанні з вихованням любові до природи, затвердженням важливості її захисту і є відмітною

ресою екологічного туризму. Ця ідея отримує конкретне втілення, зокрема, через те, що екологічний туризм покликаний: 1) постійно, систематично і цілеспрямовано культивувати повагу до навколишнього середовища; 2) гармонізувати відносини між екологією, суспільством і економікою; 3) орієнтувати туристичні організації на збереження і примноження споживчої вартості природного середовища за рахунок виділення частини туристичних доходів та вирішення пов'язаних з цим завдань; 4) підкоряти короткочасні інтереси отримання прибутку від туризму довгостроковим інтересам збереження природи для майбутніх поколінь, а також для подальшого розвитку туризму; 5) формувати у туристів почуття особистої відповідальності за стан природи і її майбутнє, стверджуючи в як свідомості приналежність до неї як її органічної частини.

Сьогодні існує багато ґрунтовних і різнобічних досліджень, що присвячені проблемам екологічного туризму, які становлять інформаційну базу для написання кваліфікаційної роботи. Найбільший вклад у розроблення проблематики, пов'язаної з екологічним туризмом, зроблено у роботах Арестова С.В., Вишневського В.І., Гетьмана В., Давиденко І.В., Дмитрука О., Карташової О.Г., Ковальської Л.В., Лисенко В.В., Михайлюк О.Л., Олійника Я., Піменова В.Г. та ін.

Проте, не дивлячись на велику кількість наукових праць та різноманітності вчених думок та поглядів, на сьогоднішній день в науковому середовищі відсутнє комплексне та вичерпне дослідження сутності та значення екологічного туризму як сталого розвитку туризму на території України; відсутні дослідження природно-ресурсного потенціалу держави, як необхідного плацдарму для розвитку екологічного туризму.

**Мета дослідження** – оцінка ролі і місця екологічного туризму в розвитку туристичної галузі України.

Відповідно до мети маємо виконати наступні **завдання**:

- визначити сутність терміну «екологічний туризм»;
- визначити організаційні аспекти здійснення екотуристичної діяльності;
- розглянути зарубіжний досвід розвитку екологічного туризму;

- здійснити оцінку природно-ресурсного потенціалу України для розвитку екотуризму;
- проаналізувати кон'юнктуру туристичного ринку в Україні;
- проаналізувати показники розвитку туристичної галузі в частині надання послуг екотуризму;
- визначити пріоритетні напрями розвитку екотуризму в Україні;
- розробити та обґрунтувати екологічний тур.

**Об'єкт дослідження** – процес розвитку екологічного туризму в Україні.

**Предмет дослідження** – сукупність теоретичних та практичних аспектів розвитку економічних відносин, що виникають в процесі здійснення екотуристичної діяльності.

У процесі дослідження були використані наступні методи:

- спостереження та порівняння;
- опитування та анкетування;
- аналогії;
- аналізу та синтезу;
- статистичного аналізу, групування та узагальнення даних;
- експертний.

Інформаційну базу дослідження складають закони України, які регламентують правила здійснення туристичної діяльності на природно-заповідних територіях та регламентують діяльності підприємств туристичного господарства; основні положення наукових праць вітчизняних і зарубіжних вчених в рамках досліджуваного профілю; статистичні дані Державної служби статистики України; матеріали наукових конференцій, періодичних видань та мережі Інтернет.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що висновки, рекомендації і пропозиції можуть бути використані для розробки та реалізації конкретних заходів, спрямованих на оцінювання потенціалу розвитку екологічного туризму в Україні та розробки екологічних турів та маршрутів.

**Структура роботи.** Робота складається зі вступу, 3 розділів, 8 підрозділів, висновку, списку використаних джерел (69 найменувань). Загальний обсяг роботи складає 82 сторінки.

## ВИСНОВКИ

Зазначимо, що нам вдалося досягти мети, поставленої на початку дослідження. Тому варто підвести наступні висновки.

Екотуризм – це туристична діяльність, метою якої є пізнання особливостей малозмінених природних і традиційних культурних ландшафтів за умови збереження ландшафтного різноманіття. На території України достатньо сприятливі умови та ресурси для розвитку екотуризму, але, щоб він став пріоритетним напрямом національного туризму, основою його розвитку має бути розробка спеціальної державної, регіональних та місцевих програм з розвитку екотуризму, а також свідоме ставлення кожного з нас до довкілля.

Аналіз основних чинників розвитку екологічного туризму, туроператорів, екотуристичних ресурсів України дає можливість зробити висновок, що перспективи здійснення екотуристичної діяльності в області виглядають потенційно сприятливими. Територіально екологічний туризм повинен розвиватися через багатофункціональні екотуристські центри. Екологічний туризм має незаперечний соціально-економічний зміст, який проявляється у наступному: виробництві і реалізації специфічного екотуристського продукту, який є комплексом екомістких та екозначущих продуктів, товарів і послуг переважно інтелектуально-освітнього та рекреаційного характеру; сприяттні економічному розвитку регіонів через збільшення місцевих доходів, створення нових робочих місць, розвиток галузей, що орієнтовані на виробництво екотуристського продукту; відновленні і зміцненні трудового потенціалу людини, що є головною умовою її продуктивної участі в економічному житті суспільства.

Ми виділяємо п'ять основних напрямків екотуризму, які сприяють соціально-економічному розвитку регіонів: розширення зв'язків між туроператорами і постачальниками туристських послуг; підтримка малих підприємств у сфері екологічного туризму; створення нових робочих місць; послаблення конкуренції у боротьбі за природні ресурси між місцевими жителями

й галузями промисловості; поліпшення соціальної і культурної ситуації у регіоні. Таким чином, підтримка екологічного туризму на регіональному та місцевому адміністративних рівнях – це підтримка місцевого населення і господарства в цілому. Лише екологічний туризм у сучасних економічних умовах здатний реально допомогти малим населеним пунктам України вижити, оскільки саме вони своєю специфічністю притягують екотуристів.

Україна має достатньо проблем пов'язаних з розвитком туризму. Неефективне та нераціональне використання ресурсів, невідповідність туристичної індустрії до міжнародних стандартів, відсутність розвиненої інфраструктури, низька якість обслуговування, відсутність інвестицій та інформації про готелі, санаторії, тури по країні та послуги, які надаються не на світовому рівні.

В Україні сьогодні розвиток екологічного туризму відбувається не внаслідок продуманої політики регіонального і місцевого планування, а екстенсивно, як стихійний інноваційний продукт ринку.

Здійснений аналіз дає підстави для таких узагальнень. Сильними сторонами для розвитку екологічного туризму такі: відносно чисте та безпечне довкілля; наявність великої кількості річок, озер, лісів; мальовничі ландшафти та унікальні геологічні утворення; багаті флора і фауна; багато історико-культурних пам'яток; значна площа заповідних територій та об'єктів; невелика ціна на проживання та харчування; гостинність населення.

Слабкими сторонами, що можуть заважати розвитку екологічного туризму, є такі: відсутність достатньої туристичної інформації; слабе інформування про туристичні маршрути; недостатньо розвинута туристична інфраструктура; відсутність таборів для екологічного туризму. Перешкоджає розвитку екологічного туризму й суперництво та відсутність координації між різними організаціями, що займаються промоцією екологічного туризму. Потенційні можливості та вигоди від розвитку екологічного туризму в Україні такі: зростуть доходи місцевого населення, що поліпшить економічний розвиток області; збільшиться зайнятість міського населення; екотуризм сприятиме збереженню природи і культурно-історичних пам'яток області; будуть створюватися нові робочі місця у сфері



обслуговування, медицини, транспортній мережі, які зможуть забезпечити роботою випускників вищих навчальних закладів.

У роботі зазначається, що Одеська область має досить високий потенціал у сфері екологічного туризму. Як один з найцікавіших та пізнавальних маршрутів Одещини, що включає елементи екологічного, сільського, етнічного й екстремального туризму, пропонується маршрут узбережжям Чорного моря від курорту Сергіївка до села Приморське (Кілійського району) під назвою «Заповідне узбережжя Одещини». Пропонований екологічний маршрут розрахований на 6 днів. Вартість туру на одну людину становить 1985 грн. За проведеними підрахунками, розмір маржинального доходу туристичного оператора на одного туриста складатиме 492,55 грн. Враховуючи, що на ринку екологічні маршрути майже не представлені, ми вважаємо, що запропонований тур буде затребуваним та конкурентоспроможним.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Туристичні потоки 2000–2016. URL: [http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/tyr/tyr\\_u/potoki2006\\_u.htm](http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/tyr/tyr_u/potoki2006_u.htm).
2. Дмитрук О.Ю., Дмитрук С.В. Екотуризм: навч. посіб. К.: Альтерпрес, 2009. 358 с.
3. Олійник Я.Б., Гетьман В.І. Екологічний туризм на теренах національних природних парків і біосферних заповідників України в міжнародний рік екотуризму та гір. Вісн. Київ. націон. ун-ту імені Тараса Шевченка. Серія «Географія». 2002. Вип. 48. С. 5–11.
4. Халімовська І.В. Екологічний туризм як чинник розвитку сучасного суспільства. Гуманітарний вісник ЗДІА. 2016. № 67. С. 89–96.
5. Піменов В.Г. Розвиток екологічного туризму в Україні: основні поняття, проблеми, сучасний стан. Вісник ХДАК. 2018. Вип. 52. С. 198–208.
6. Вишневський В.І. Екологічний туризм. К.: Інтерпрес ЛТД, 2015. 140 с.
7. Методичні матеріали для впровадження освітнього модуля «Основи стратегії сталого розвитку в Україні»: Програма розвитку ООН в Україні, Всеукраїнська дитяча спілка «Екологічна варта». URL: [http://www.sd4ua.org/wpcontent/uploads/2015/02/metod\\_materialy\\_do\\_modulyu.pdf](http://www.sd4ua.org/wpcontent/uploads/2015/02/metod_materialy_do_modulyu.pdf).
8. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 26.03.2017 р. № 168-р «Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року» <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/168-2017>.
9. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2017. Paving the way for a more sustainable and inclusive future / World Economic Forum. – World Economic Forum, Geneva, 2017. – 387 p.
10. Семенов В. Ф. Географія туризму: навчальний посібник / В. Ф. Семенов, О. В. Назаренко. – Одеса: Атлант, 2016. – 405 с.
11. В. Давиденко Глемпінг як перспективна форма розвитку екотуризму// Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2017 р. - № 26. - С. 10-12.

12. Ткаченко Т. І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: Монографія / Т. І. Ткаченко. – К.: Київський національний торговельно-економічний університет, 2009. – 463 с.
13. Піменов В.Г. Розвиток екологічного туризму в Україні: основні поняття, проблеми, сучасний стан// Вісник ХДАК. – 2018. - № 52. – С. 198-208
14. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року. Кабінет Міністрів України; Розпорядження, Стратегія від 16.03.2017 № 168-р.
15. «Середньостроковий План пріоритетних дій уряду до 2020 року», затверджений Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 275-р – Офіційний сайт Верховної Ради Країни. Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/275-2017-p>
16. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань туризму». – Офіційний сайт Верховної Ради України. – (Електронний ресурс). – Режим доступу: [w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4\\_1?pf3511=64969](http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64969)
17. Карташова О.Г. Інституційні проблеми державного регулювання зеленого туризму в Україні//Економіка і суспільство. – 2018 .- № 15. – С. 138-142
18. Бейдик О.О. (2013) . Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування / О.О. Бейдик. – Київ : КНУ, 397 с.
19. Society for Protection of Nature in Israel: official site [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www.spni.org](http://www.spni.org)
20. BustanHaShalom: official site [Електронний ресурс]. – Режим доступу:[www.bustan.org](http://www.bustan.org)
21. Бабушко С.П. Ідеї сільського зеленого туризму в Ізраїлі//Туризм. – 2015 . – №2. – С. 24-28.
22. InternationalEcotourismSociety: official site [Електронний ресурс]. – Режим доступу:[www.ecotourism.org](http://www.ecotourism.org)

23. SustainableTravelInternational: official site [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www.sustainabletravelinternational.org](http://www.sustainabletravelinternational.org)
24. Організація туризму: підручник / І. М. Писаревський, С. О. Погасій, М. М. Покогодна та ін.; за ред. І. М. Писаревського. – Х.: ХНАМГ, 2015. – 541 с.
25. Здравомыслов А. Г. Потребности. Интересы. Ценности. – М., 1986.–19с.
26. Туризм в умовах глобалізації: особливості та перспективи розвитку: Монографія / Під. Ред. д-ра екон. наук, проф. М. О. Кизима, канд. екон. Наук, проф. В. Є. Єрмаченка. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2012. – 472 с.
27. Храбовченко В. В. Экологический туризм Учебно-методическое пособие. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 208 с.
28. IES. Fact Sheet: Global Tourism. The International Ecotourism Society, D. C. Washington [Electronic resource]. – Access mode : <http://mekongtourism.org/website/wp-content/uploads/downloads/2011/02/Fact-Sheet-Global-Ecotourism-IETS.pdf>
29. Bien A. Forest-based ecotourism in Costa Rica as a driver for positive social and environmental development. *Unasylva* 236, Vol. 61, 2010 [Electronic Resource]. – Access mode: <http://www.fao.org/docrep/013/i1758e/i1758e12.pdf>
30. ITC. Tourism-Led Poverty Reduction Programme Training Module on Handicrafts. International Trade Centre [Electronic resource]. – Access mode :[http://www.intracen.org//Service\\_Exports/Tourism/TPRP%20training20module20handicrafts.pdf](http://www.intracen.org//Service_Exports/Tourism/TPRP%20training20module20handicrafts.pdf)
31. Gumbo D. Regional review of sustainable forest management and policy approaches to promote it – Sub-Saharan Africa. Background Paper for the UNEP Green Economy Report, 2010. – 140 p.
32. UNEP. Branching out for a green economy. United Nations Environment Programme, Forests [Electronic resource]. – Access mode : [http://www.unep.org/forests/News\\_Ecotourism](http://www.unep.org/forests/News_Ecotourism)
33. Scope A.C.P. Opportunities of ecotourism in promoting land management in the Caribbean. The Global Mechanism, United Nations Convention to Combat

Desertification [Electronic resource]. – Access mode :[http://www.scopeacp.net/Eco-tourism\\_Caribbean.pdf](http://www.scopeacp.net/Eco-tourism_Caribbean.pdf)

34. Любіцева О. Розвиток екологічного туризму в Україні /О. Любіцева, К. Сташук // Економічна та соціальна географія. — 2002. — Вип. 53. — С. 189–196.

35. Дмитрук О. Ю. Екологічний туризм: сучасні концепції менеджменту і маркетингу : навч. посіб. / О. Ю. Дмитрук. — К. : Альтерпрес, 2004. — 192 с.

36. Honey M. Ecotourism and Sustainable Development: Who Owns Paradise? (Second ed.) / M. Honey. — Washington DC : Island Press, 2008. — 568 p.

37. Sharpley R. (2006). Ecotourism: a consumption perspective / R. Sharpley // Journal of Ecotourism. — 2006. — № 5. — P. 7–22

38. Статистичний збірник "Регіони України". Ч. 1. — К. : Державна служба статистики України, 2014. — 299 с.

39. Державна служба статистики [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.ukrstst.rada.gov.ua>

40. Офіційний сайт Міністерства культури України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://mincult.kmu.gov.ua>.

41. Jae-On Kim. Factor Analysis: Statistical Methods and Practical Issues (Eleventh Printing) / Jae-On Kim, Charles W. Mueller. — Sage Publication Inc., 1986. — 215 p

42. Зима О. Потенціал екологічного туризму в Україні// ВІСНИК КНТЕУ.- 2015.- № 5. С. 53-62

43. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

44. Розвиток туризму в Україні: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.marshrury.in.ua/index.php/rozvytok-turyzmu-v-ukraini.php>

45. Савіцька О.П. Екотуризм як важлива складова стратегії сталого розвитку України// Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. - № 15.—С. 122-128

46. Мальська М.П. Туристичний бізнес: теорія та практика: підручник. 2 вид. перероб. та доповн. / М.П Мальська, В.В. Худо. – К.: Центр учбової літератури. – 2012 . – 366 с.
47. Державна служба статистики України [Текст] : Туристична діяльність в Україні у 2018 році. Статистичний бюлетень. – 2018.
48. Bernecker, Paul *Methods and Media of Tourist Publicity* (Vienna: Austrian National Tourist Office, 2014).
49. Імідж організації: поняття, формування, елементи, тактика, вплив [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=51133.>,
50. Матеріали Державного агентства України з туризму і курортів.(2017). Available at: <http://tourism.gov.ua/ua>
51. Цибульський В. О. (2015). Дослідження сутності попиту та пропозиції на ринку туристичних послуг та факторів впливу на них Житомирський державний університет імені Івана Франка. Випуск № 2 (14), 10 с.
52. Румянцев А.П. (2006). Світовий ринок послуг: навчальний посібник / А.П. Румянцев, Ю.О. Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 456 с.
53. Скляр Г.П. (2013). Сталий розвиток сфери туризму на засадах партнерства / Г.П. Скляр, Н.М. Карпенко // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки». №2 (58). 126–130 с.
54. Офіційний сайт Держприкордон Служби України. – Режим доступу: <https://dpsu.gov.ua/ua/contacts/>
55. Дмитрук, О. Ю. (2004). Екологічний туризм: сучасні концепції менеджменту і маркетингу: навчальний посібник. Київ: Альтерпрес.
55. Туризм — справа держави. (2005). Міжнародний туризм, Туристична інформація на сайті «Все про туризм». Узято з <http://uaeta.org/ru/tourism/17>
56. Кравченко Н.О. Напрямки екологізації туристичної індустрії України// Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Серія "Економіка". – 2005. – Вип.3(31). – С.72–77.
57. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону : монографія / за заг. ред. В. Г. Герасименко. – Одеса : ОНЕУ, 2016. — 262 с.;

58. Михайлюк О.Л. Перспективи розвитку екологічного туризму в Одеській області// Економічні інновації. – 2017. - № 65. – С. 95-103.
59. Екологічний паспорт Одеської області у 2018 році .– [Електронний ресурс]. – Режим доступа: [http://old.menr.gov.ua/docs/protection1/odeska/Odeska\\_ekopasport\\_2018.pdf](http://old.menr.gov.ua/docs/protection1/odeska/Odeska_ekopasport_2018.pdf)
60. Остапчук В. Сучасні особливості спортивних туристських походів в Україні// Наукові записки. – 2017 . - № 2. – С. 93-100.
61. Білецька Г.А. Розвиток екотуризму як засіб економічного зростання Хмельницької області// Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. - № 1. – С. 245-247.
62. Дмитрук О.Ю. Екологічний туризм: сучасні концепції менеджменту і маркетингу: [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://bib.convdocs.org/v10943/>
63. Водно-болотні угіддя України. Довідник /Під ред. Марушевського Г. Б., Жарук І. С. - К.: Чорноморська програма Ветландс Інтернешнл, 2006. - 312 с.
64. Природа Одесской области. Ресурсы, их рациональное использование и охрана. Под ред. Г. И. Швевса и Ю. А. Амброз. - Киев-Одесса: Вища школа, 1979. - 144 с.
65. Тимченко В.М. Эколого-гидрологические исследования водоемов северо-западного Причерноморья. – Киев: Наук. думка, 1990. – 238 с.
66. Герасименко В. Г. Ринки туристичних послуг: стан і тенденції розвитку: монографія / В. Г. Герасименко, С. С. Галасюк, С. Г. Нездоймінов [та інші]. – Одеса: Астропринт, 2013. – 304 с.
67. Давиденко І.В. Основні компоненти туристично-рекреаційного потенціалу // Соціально-економічні проблеми сучасності та концепція сталого розвитку в Україні та світі: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Дніпропетровськ: НО «Перспектива», 2014. – С. 49-52.
68. Давиденко І.В. Обмеження розвитку туризму на природоохоронних територіях // Теорія, практика та інновації розвитку туристичної та готельно-

ресторанної індустрії: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Умань: Уманський національний університет садівництва, 2015. – С. 23-25.

69. Михайлюк О. Л. Перспективи розвитку сільського (зеленого) туризму в Одеській області // Науковий вісник ОНЕУ. – 2013. - №2(181). – С. 132-140.